

"Tabiat, Allah'ın san'atı ve şariat-ı fitriyesidir. Nevamis ise, onun mes'eleleridir. Kuva dahi, o mes'elelerin hükümleridir." Buradaki, "mesele" ve "meselelerin hükümleri"ne misal vererek izah eder misiniz?

Meseleye tevhit açısından bakıldığında, **tabiat**ın yerine **âdetullah** konulur, o kadar. Çünkü nevamis ve kuva âdetullah noktasından da aynıdır. Tabiri caiz ise, Allah'ın yaratma prosedürü değişmiyor, sadece *tabiat* yerine *âdetullah* ya da *sünnetullah* deniliyor.

Felsefenin hükmettiği fen ilimleri için maddi ve sebepler boyutunu inceliyor, sebeplerin arkasında hakiki anlamda iş gören Allah'ın kudretini göremiyorlar. Onlar o sebebe bir isim ve unvan takmakla işi çözdüklerini zannediyorlar. Halbuki isim ve unvan vermek, işin mahiyet ve hakikatini tam anlamı ile çözüp tanımlayamıyor.

Materyalist ve pozitivist felsefe bir türlü "**kanun**" dedikleri şeyin arka cephesinde iş gören gerçek faili görmek istemiyor. Yani kanun dedikleri şeyin Allah'ın kudreti ile kaim ve onunla devam eden bir şey olduğunu anlamak istemiyorlar. **Kudret** ile **kanun** arasındaki kuvvetli bağı ve münasebeti koparıp, kanunu ya kendi kendine olan ya tabiat dedikleri muhayyel bir şeye dayandırmaya çalışıyorlar.

Kâinattaki bütün kanunlara, prensiplere, kurallara Allah'ın **kudret** sıfatının birer tecellisi birer cilvesi nazarı ile bakabiliriz. **İrade** sıfatının arşı olan alem-i emir de kanunların emri yazıldıktan ve verildikten sonra, o emrin tatbik ve uygulamasını kudret sıfatı yapar. Mesela, alem-i emirde suya kaldırma kuvveti, güneşe itme ve çekme kuvveti emir olarak verilir; verilen bu emrin tatbik işini ise kudret sıfatı icra eder, o kadar.

Üstadımız bu hususa şöyle işaret eder;

"Fakat caizdir ki, her bir şeyin esası zannettikleri olan *cezb, def, hareket, kuva* gibi emirler, âdetullahın kanunlarına birer isim olsun. Lakin kanun, kaidelikten tabiiliğe ve zihnilikten hariciliğe, itibariden hakikate ve aletiyetten müessiriyete geçmemek şartıyla kabul ederiz."(1)

(1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Nokta.](#)